

บทกวีสวดอาถรรพ์เพิ่มเติม
ชุดพระพุทธศาสนาและจริยธรรม

วัดของเรา

ระดับมัธยมศึกษา

ร. 291.300คต
ก ๒๑๖ ก
๑๖๐

DCID LIBRARY

0000008626

มหาวิทยาลัยมหิดล

๓๖.-

ตัวอย่าง

กระทรวงศึกษาธิการ
สำนักงานคณะกรรมการ
การอุดมศึกษา

หนังสือชุดพระพุทธศาสนาและจริยธรรม

ระดับมัธยมศึกษา

เรื่อง

วัดของเรา

ห้ามจำหน่าย

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

ISBN 974-01-1674-4

พิมพ์ครั้งที่สาม ๑๒,๐๐๐ เล่ม

พ.ศ. ๒๕๔๒

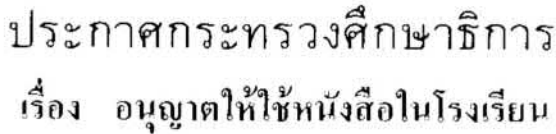
องค์การค้าของคุรุสภาจัดพิมพ์จำหน่าย

พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว

๒๒๔๙ ถนนลาดพร้าว วังทองหลาง กรุงเทพมหานคร

มีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

ด้วยกรมวิชาการได้จัดทำหนังสืออ่านเพิ่มเติม ระดับมัธยมศึกษา เรื่อง วัชพืชร้ายแรง ขึ้น กระทรวงศึกษาธิการได้พิจารณาแล้ว อนุญาตให้ใช้หนังสือนี้ในโรงเรียนได้

ประกาศ ณ วันที่ ๒๑ สิงหาคม ๒๕๓๐

(นายเอกวิทย์ ณ ถลาง)

รองปลัดกระทรวง ปฏิบัติราชการแทน

ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

DATE..... 08 JAN 2011
TIME..... 09 00Z 03
STATION..... 01 00Z 07

A 6257-

คำนำ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทยมาช้านาน มีส่วนช่วยให้สังคมไทยอยู่ได้อย่างสันติสุข ช่วยสร้างเสริมคุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนวัฒนธรรมไทยมาตลอด กระทรวงศึกษาธิการ ได้ตระหนักถึงความสำคัญของพระพุทธศาสนา และเห็นควร ส่งเสริมให้นักเรียน ตลอดจนเยาวชนได้ยึดมั่นปฏิบัติตามหลักธรรม โดยสม่ำเสมอ จึงได้มอบหมายให้กรมวิชาการจัดทำหนังสือเสริมประสบการณ์ขึ้น ในการจัดทำหนังสือดังกล่าว กรมวิชาการ ได้ขออนุมัติกระทรวงศึกษาธิการแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำ หนังสือส่งเสริมการอ่าน หนังสืออ่านเพิ่มเติมและหนังสืออ้างอิง เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและจริยธรรม ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาขึ้นคณะหนึ่ง ดังรายชื่อท้ายหนังสือนี้

หนังสืออ่านเพิ่มเติม ระดับมัธยมศึกษา เรื่อง วัดของเรา นี้ พระเทพโสภณ (กมล โกวิท) เป็นผู้เขียน และพระธรรมปิฎก (นิยม จาณิสฺสโร) เป็นผู้ตรวจ หนังสือเล่มนี้จัดทำขึ้นเพื่อให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของการสร้างวัดตั้งแต่ สมัยพุทธกาล ประเภทของวัด หน้าที่และบทบาทของวัดและ พระสงฆ์ในอดีตถึงปัจจุบัน เพื่อช่วยให้นักเรียนและเยาวชนเข้าใจ เรื่องราวของพุทธศาสนาดีขึ้น

กรมวิชาการขอขอบคุณคณะกรรมการฯ ท่านผู้จัดทำและ
ตรวจต้นฉบับหนังสือไว้ ณ โอกาสนี้

(นายวินัย เกษมเศรษฐ์)

รองอธิบดี รักษาราชการแทน

อธิบดีกรมวิชาการ

๑๓ สิงหาคม ๒๕๓๐

บทที่ ๑

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทย

๑.๑ บทนำ

เรื่องเรื่องไตรรัตน์พัน	พันแสง
วินรสพระธรรมแสง	คำเช้า
เจดีย์ระคะแซง	เสียดยอด
ยลยิ่งแสงแก้วแก้ว	แก่นหล้าหลากสวรรค์
โบสถ์ระเบียงมรตปพัน	ไพหาร
ธรรมาสันศาลาลาน	พระแผ้ว
หอไตรระฉิ่งขาน	กายคำ
ไขประทีปโคมแก้ว	คำฟ้าเพื่อนจันทร์

(นิเวศนิพนธ์)

เวลาเช้า ๆ เราจะเห็นพระภิกษุสามเณรห่มผ้าจีวรสีเหลือง
 อร่ามออกเดินบิณฑบาต ทั้งในเมืองและชนบท และแต่ละหมู่บ้าน
 แต่ละตำบลจะมองเห็น โบสถ์ วิหาร และศาลา อันเป็นสัญลักษณ์
 แสดงถึงที่ตั้งของวัดมีอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ อนึ่ง ในเขต
 ตัวเมือง หรือหมู่บ้าน ที่มีคนอยู่มากเป็นชุมชนใหญ่ ก็จะมีวัด
 หลาย ๆ วัด บางเมืองมีวัดตั้งอยู่เรียงราย อันสื่อแสดงถึงความเจริญ
 ของท้องถิ่นนั้น ๆ ด้วย

ในกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นเมืองหลวง วัดแต่ละวัดมี
 บริเวณกว้างขวาง ถาวรวัตถุปูชนียสถานใหญ่โตวิจิตรงดงาม
 แม้ในพระบรมมหาราชวัง อันเป็นเขตพระราชฐานก็มีวัดอยู่
 คือวัดพระศรีรัตนศาสดาราม หรือวัดพระแก้ว

วัดเป็นที่อยู่ของพระภิกษุสามเณร และยังเป็นเสมือน

หอพักของนักเรียน นักศึกษา เป็นสถานที่ที่สนศึกษาของนักเรียน นักศึกษา และชาวต่างประเทศ เป็นสัญลักษณ์แห่งพระพุทธศาสนา โกลงสองบทข้างคั่นนั้น ได้กล่าวพรรณนาให้เห็นถึงพระคุณของ พระรัตนตรัย และภาพความงามของวัด เป็นที่ไพเราะจับใจมาก

๑.๒ ศาสนาประจำชาติ

การที่รัฐหรือประเทศนั้น ๆ และประชากรจะอยู่กันอย่าง มั่นคงเป็นปึกแผ่น มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เรียกว่า ชาติ ได้นั้น จะต้องมียุคคุณการณของชาติ สร้างความปรารณาาร่วมกัน เพื่อให้เกิดค่านิยมในสิ่งประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ ๔ ประการ คือ

๑. ศาสนา

๒. ภาษาและวรรณคดี

๓. ความหลังในทางประวัติศาสตร์

๔. รูปของรัฐบาล ซึ่งมีความสอดคล้องกับความต้องการ ของประชาชนส่วนใหญ่

ยุคคุณการณดังกล่าวมานี้ จะเป็นพลังก่อตั้งเป็นประเทศ เป็นรัฐ อันจะทำให้ประเทศสามารถรวมประชาชาติไว้เป็นปึกแผ่น มั่นคง ตั้งอยู่ได้ตลอดเวลายาวนาน เช่น ประเทศไทยเรา

องค์ประกอบทั้ง ๔ ประการดังกล่าวมาแล้วนั้น ศาสนา นับว่าเป็นองค์ประกอบที่มีคุณค่าอันสำคัญ และมีความจำเป็นมาก อย่างยิ่งต่อการก่อตั้งเป็นประเทศชาติ เพราะศาสนามีบทบาทสำคัญ

ต่อเรื่องราวความเป็นไปของประชาชาติและโลกมาตลอด ในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ ศาสนาเป็นพลังสำคัญในการยกฐานะความคิดอ่านของมนุษย์ให้สูงขึ้น ขบวนการของสังคมให้เป็นสังคมที่มีระเบียบ เป็นบ่อเกิดแห่งศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณี ประเทศไทยเราจึงได้ยกฐานะของศาสนาขึ้นเป็นสถาบันสำคัญของชาติสถาบันหนึ่งในสามสถาบัน ดังปรากฏอยู่ที่ธงชาติ

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ทรงเป็นผู้ให้กำเนิดธงชาติไทย และพระราชทานนามว่า ธงไตรรงค์ ซึ่งแปลว่า **ธงสามสี** คือ สีแดงหมายถึงชาติ สีขาวหมายถึงศาสนา และสีน้ำเงินหมายถึงพระมหากษัตริย์ ดังได้ทรงพระราชนิพนธ์คำประพันธ์บทหนึ่ง ที่แสดงถึงความหมายของสีทั้งสามของธงชาติ ดังนี้

ขอรำรำพรรณบรรยาย	ความคิดเครื่องหมาย
แห่งสีทั้งสามงามถนัด	
ขาว คือบริสุทธิ์ศรีสวัสดิ์	หมายพระไตรรัตน์
และธรรมะคุ้มจิตไทย	
แดง คือโลหิตเราไซ้	ซึ่งยอมสละได้
เพื่อรักษาชาติศาสนา	
น้ำเงิน คือสีโสภะ	อันจอมประชา
ท ปรดเป็นของส่วนองค์	
จัดไว้เข้าเป็นไตรรงค์	จึงเป็นสีธง

ที่รักแห่งเราชาวไทย

ทหารอวดตารนำไป

ยังยุทธวิชัย

วิชุดก็ชูเกียรติสยามฯ

จากคูสัตตมิต ฉบับพิเศษ ๒๔๖๑ หน้า ๔๒^{*}

พระราชนิพนธ์ของพระองค์ ผู้ให้กำเนิดธงไตรรงค์บทนี้ บ่งชี้ว่า สีขาวที่หมายถึงศาสนานั้น ก็คือพระพุทธศาสนานั่นเอง เพราะคำว่า หมายถึงพระไตรรัตน์ นั่นก็เท่ากับ หมายถึงพระรัตนตรัย อันเป็นที่เคารพของพุทธศาสนิกชนทั้งปวง เราจึงกล่าวกันอยู่เสมอว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทย

อาจจะมีบางคนโต้แย้งว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาตินั้น เป็นเพียงคำกล่าวที่ไม่แน่นอน ไม่มีกฎหมายฉบับใดระบุไว้เลยว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทย แต่สิ่งที่เป็นความจริงจนเป็นที่ประจักษ์แก่คนทั่วไปแล้ว ก็ไม่จำเป็นต้องบัญญัติไว้ในกฎหมาย เช่น ไม่จำเป็นต้องมีกฎหมายระบุว่าดวงอาทิตย์ขึ้นทางทิศตะวันออก เพราะเป็นที่รู้กันโดยทั่วไปแล้ว คำว่าศาสนาประจำชาติ ก็คือศาสนาที่คนส่วนมากของประเทศนั้น ๆ นับถือ ศาสนาใดก็ตามถ้าพลเมืองในประเทศนับถือไม่ถึง ๕๐% ก็ไม่นับว่าเป็นศาสนาประจำชาติ ถ้ามีผู้นับถือ ๕๐% ขึ้นไป ก็จะนับได้ว่าเป็นศาสนาประจำชาติ ประเทศไทยเรามีผู้นับถือพระพุทธศาสนา ๕๕.๐๒% ที่เหลืออีกไม่ถึง ๕% นับถือศาสนา

^{*} นถกรรณพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ๘ รอบ และ ๑๐๐ ปี, คณะกรรมการ สารานุกรมพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เล่ม ๑, ๒๕๒๔, หน้า ๑๓๕.

ถิ่นบ้าง ไม่นับถือศาสนาใด ๆ เลยก็มีบ้างแต่เป็นส่วนน้อย เพราะ
 ขรรคมตามนุษย์เรา ย่อมจะต้องยึดถือศาสนาใดศาสนาหนึ่งเป็นที่พึ่ง
 เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต แม้ว่ารัฐธรรมนูญจะมีบทบัญญัติว่า
 “บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการถือศาสนา นิการของศาสนา
 หรือลัทธินิยมในทางศาสนา หรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อ
 ของตน...” ก็ตาม แต่ก็ยังมีบทบัญญัติที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญ
 ของพระพุทธศาสนา ก็คือรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของ
 ประเทศทุกฉบับ มีบทบัญญัติไว้ว่า พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะ
 และทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก โดยบทบัญญัตินี้ องค์พระประมุข
 ของประเทศ ต้องเป็นผู้นับถือพระพุทธศาสนา

๑.๓ วัดคือสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนา

คนไทยเรานับถือพระพุทธศาสนาสืบต่อกันมานับเวลาเป็นพันปี หลักฐานของพระพุทธศาสนา คือโบราณวัตถุที่ยังคงปรากฏอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศ มีนักโบราณคดีได้ขุดค้นโบราณวัตถุเหล่านั้นขึ้นศึกษา และจัดเป็นพิพิธภัณฑ์ประวัติศาสตร์ทางพระพุทธศาสนา รูปลักษณะของวัดแต่ละยุคแต่ละสมัยนั้นก็คงเป็นรูปแบบคล้ายคลึงกัน ดูได้จากวัดตั้งแต่สมัยเชียงแสน สุโขทัย อโยธยา ค่อยมาจนถึงปัจจุบัน คือ โบสถ์ วิหาร เจดีย์

จะเปลี่ยนแปลงแต่ด้านสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมอันเป็นส่วนแสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนา ความเจริญของวัดก็หมายถึงพระสงฆ์ด้วย วัดเปรียบเหมือนร่างกาย พระสงฆ์เหมือนจิตใจ วัดที่มีพระสงฆ์อยู่อาศัย ทำให้เหมือนมีชีวิตจิตใจ วัดไม่มีพระสงฆ์ หรือมิได้ใช้เป็นสถานประกอบศาสนกิจของพระสงฆ์ ก็เป็นวัดร้าง วัดจึงเป็นสัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนา

ปัจจุบัน (สถิติกรมการศาสนา พ.ศ. ๒๕๔๐) มีวัดอยู่ทั่วประเทศ ๓๐๐,๖๗๘ วัด พระภิกษุ ๔๔๕,๓๐๗ รูป สามเณร ๑๖๒,๗๕๕ รูป แม่ชี ๑๔,๓๕๒ คน และศิษย์วัด ๘๑,๐๓๘ คน (สถิติ ปี พ.ศ. ๒๕๒๘)

อนึ่ง ในปัจจุบันนี้ เรายังมีวัดไทยในต่างประเทศหลายประเทศ คือ ประเทศมาเลเซีย สิงคโปร์ อินโดนีเซีย อินเดีย ออสเตรเลีย อังกฤษ และในประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีคนไทย

มากกว่าประเทศอื่น รัฐหรือเมืองที่มีคนไทยอยู่รวมเป็นกลุ่มเป็นก้อนก็ตั้งวัดขึ้น วัดไทยแห่งแรกในสหรัฐอเมริกา คือ วัดไทย ลอสแอนเจลิส รัฐแคลิฟอร์เนีย ในประเทศฝรั่งเศสก็กำลังตั้งวัดขึ้นเหมือนกัน วัดในต่างประเทศ นอกจากเป็นการนำพระพุทธศาสนาแบบไทยออกไปเผยแพร่อแล้ว ยังเป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมไทย และที่สำคัญก็คือ ช่วยสงเคราะห์คนไทยในประเทศนั้น ๆ ให้มีศาสนาเป็นที่พึ่ง เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ

บทที่ ๒

วัดร้างพุทธกาล

๒.๑ วัดแห่งแรก

เมื่อพระพุทธเจ้าตรัสรู้นั้น ประทับอยู่ที่ภายใต้ต้นพระศรี-
มหาโพธิ์ (อัสสัตถพฤกษ์) ครั้นแล้วได้ทรงบำเพ็ญพุทธกิจ เสด็จไป
แสดงปฐมเทศนาโปรดแก่พระปัญจวัคคีย์ ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน
เมืองพาราณสี ปีแรกนี้ยังคงประทับอยู่ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน
พออย่างเข้าปีที่ ๒ ได้เสด็จไปยังกรุงราชคฤห์ เมืองหลวงของแคว้น
มคธ พร้อมด้วยพระสงฆ์อรหันตสาวกอีก ๑,๐๐๐ รูป ประทับที่
ป่าคันดาล (ลัฏฐิวัน) ได้ตั้งไพร่ซื้อสุประคัมภ์ เมื่อพระเจ้าพิมพิสาร
ราชาแห่งแคว้นมคธได้ทรงฟังเทศน์แล้ว มีพระราชศรัทธาเลื่อมใส
มาก ประกาศพระองค์เป็นอุบาสก นับว่าเป็นพระราชอาภรณ์แรก
ที่เป็นพุทธนามกะ และมีพระราชประสงค์จะจัดหาสถานที่ประทับ
ที่เหมาะสมกว่าป่าคันดาลนั้นถวาย ในวันที่พระพุทธเจ้าและ
พระสงฆ์สาวกทั้งหมดเสด็จไปเสวยภัตตาหาร ณ พระราชนิเวศน์
จึงได้ทรงถวายพระราชอุทยานเวฬุวัน (สวนไม้ไผ่ของหลวง)
แก่พระสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข

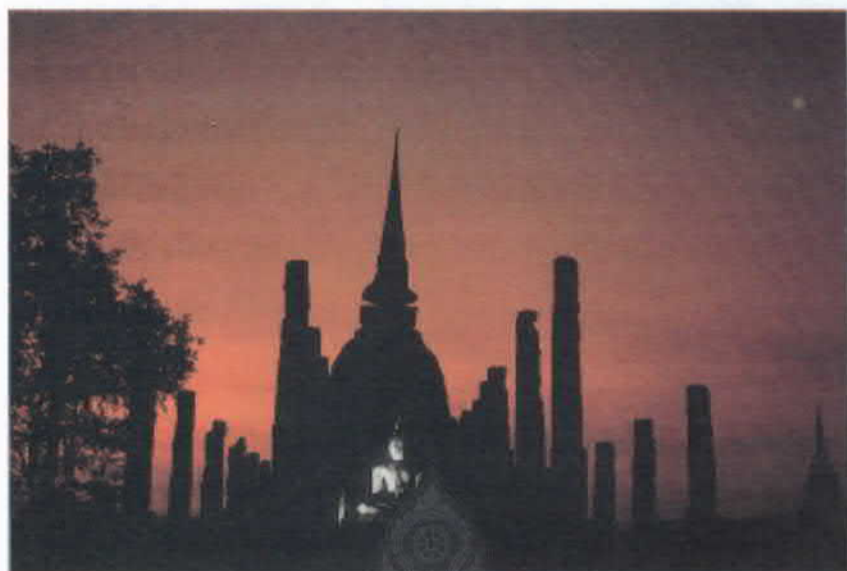
การที่พระเจ้าพิมพิสารถวายพระราชอุทยานเวพฺวัน ก็ด้วย
ทรงพิจารณาถึงลักษณะภูมิประเทศ ซึ่งสมควรแก่สมณวิสัย ได้แก่
ลักษณะที่อยู่ของผู้สงบ คือ

- ๒.๑.๑ เป็นสถานที่ไม่ใกล้ไม่ไกลจากหมู่บ้านนัก สะดวก
แก่การไปมา พอดีที่ประชาชนจะเข้าเฝ้าได้
- ๒.๑.๒ กลางวันไม่พลุกพล่าน กลางคืนเงียบสงัด ไม่มี
เสียงอีกที่ก่อกวนกรรม
- ๒.๑.๓ ไม่มีเสียงแข่งแซ่จ้อแจจจากคนที่เดินเข้าเดินออก
สมควรเป็นที่บำเพ็ญกิจของผู้ต้องการความวิเวก
และสมควรเป็นที่หลีกเร้นอยู่ตามสมณวิสัย

พระพุทธเจ้าทรงรับและอนุโมทนาแก่พระเจ้าพิมพิสาร
แล้ว จึงมีพระพุทธดำรัสอนุญาตว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาต
อาราม”^๑

คำว่า อาราม แปลว่า สถานที่เป็นที่รื่นรมย์ หมายถึง
สถานที่เป็นที่สะดวกสบาย น่ายินดี หรือเป็นคำหมายถึง วัด
ก็ทรงอนุญาตให้พระสงฆ์อยู่อาศัยในพระราชอุทยานเวพฺวัน
พระราชอุทยานนั้น จึงชื่อว่า เวพฺวันาราม หรือวัดเวพฺวัน นับว่า
เป็นวัดแห่งแรกในพระพุทธศาสนา ซึ่งมีสภาพเป็นป่าไม้ไผ่ ไม่
ปรากฏว่า มีอาคารที่พักอาศัยอย่างอื่นใด

^๑ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง เล่ม ๔ หน้า ๖๖

๒.๒ วิหาร คือวัดที่สร้างขึ้น

เมื่อมีวัดเวฬุวนารามขึ้นแล้ว ก็มีผู้มีพุทธบัญญัติให้พระสงฆ์ต้องอยู่เฉพาะในวัดเวฬุวนารามเท่านั้น ทั้งยังมีผู้ศรัทธาชาวเขมรมากขึ้นอีก พระสงฆ์ต่างก็ออกไปบำเพ็ญสมณธรรมในป่าในดง ตามโคนต้นไม้ ภูเขา ชอกเขา ถ้ำ ป่าช้า กลางแจ้ง และ ลอมฟาง ตามอรัญญิก ต่อมาเข้าวันหนึ่ง เศรษฐีชาวเมืองราชกฤห์ซึ่งไม่ปรากฏชื่อ ได้เห็นพระภิกษุเหล่านั้น เดินมาจากสถานที่ต่าง ๆ มีอากัปกิริยาสงบเรียบร้อย สงดงาม น่าเคารพ เกิดศรัทธาเลื่อมใสมาก ประารณนาจะสร้างสถานที่พักอาศัยถวาย ได้เข้าไปพวาราณาต่อพระภิกษุเหล่านั้นว่า จะสร้างวิหารถวาย และต้องการทราบว่ ท่านจะอยู่ในวิหารหรือไม่ พระภิกษุเหล่านั้นได้ไป

กราบทูลพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าจึงได้ทรงอนุญาตให้พระภิกษุอยู่ในวิหารได้^๑ เศรษฐีคนนั้นได้สร้างวิหารขึ้นถึง ๖๐ หลัง และพระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงวิธีปฏิบัติในการถวายวิหารครั้งนั้นว่า ให้ถวายแก่พระสงฆ์ผู้มาจากทิศทั้งสี่ ทั้งที่มาแล้วและยังมิได้มา คือไม่เจาะจงพระสงฆ์รูปใดรูปหนึ่ง หรือคณะใดคณะหนึ่ง เป็นสมบัติของพระสงฆ์ทั่วไป วิธีปฏิบัติเช่นนั้น จึงถือเป็นประเพณีมาจนทุกวันนี้

ครั้งมีพุทธาอนุญาตให้พระสงฆ์อยู่ในวิหารแล้ว ก็ยังทรงอนุญาตเครื่องใช้และอุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น เติง ตั่ง ม้านั่ง พูกหมอน หอดัน ท่อระบายน้ำ โรงไฟ เป็นต้น

คำว่า วิหาร แปลว่า ที่อยู่ของพระสงฆ์ หรือหมายถึง วัดอีกชื่อหนึ่ง ซึ่งเป็นวัดที่ก่อสร้างอาคารขึ้นเป็นที่อยู่อาศัยต่างจากอาราม แต่คงใช้ร่วมกัน เช่น เขตวันมหาวิหาร บุพพาราม นิโครธาราม เป็นต้น

๒.๓ วัดที่มีชื่อปรากฏครั้งพุทธกาล

พระพุทธศาสนาได้แพร่หลายออกไป จนถึงรัฐและเมืองต่าง ๆ ผู้มีศรัทธาสร้างวัดถวายเป็นจำนวนมาก วัดที่พระพุทธเจ้าประทับจำพรรษา และมีชื่อปรากฏในพระไตรปิฎก นอกจากวัดเวฬุวนารามแล้ว คือ

^๑ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง เล่ม ๕ หน้า ๖๘.

วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เมืองสาวัตถี แคว้นโกศล
 อนาคตปณทิกเศรษฐีเป็นผู้สร้าง โดยซื้ออุทยาน
 ของเจ้าชายเชต และเจ้าชายเชตได้ขอร่วมทำบุญ
 ด้วยครั้งหนึ่ง วัดนี้เป็นวัดใหญ่ที่สมบูรณ์แบบคือ
 มีอุทยานใหญ่ สร้างมหาวิหาร ๗ ชั้น มีกำแพง
 และคูเป็นขอบเขต ภายในบริเวณป็นเป็นสัดส่วน
 มีคันธกุฎีที่ประทับของพระพุทธเจ้า ที่จำพรรษา
 ของพระภิกษุสงฆ์ ที่เจริญธรรม ที่จงกรม ที่สรงน้ำ
 หอฉันครบถ้วน ควรแก่สมณบริโภค ปัจจุบันนี้
 ยังมีซากตึกต่าง ๆ ปรากฏอยู่ วัดนี้พระพุทธเจ้า
 ประทับนานที่สุดเป็นเวลาถึง ๑๕ พรรษา แต่หาได้
 ประทับจำพรรษาตลอดปีไม่ แต่ละปีประทับเพียง
 ๓ เดือน ในฤดูฝนเท่านั้น อีก ๕ เดือน เสด็จไป
 แสดงธรรมในคามนิคมอื่น อนาถปิณฑิกเศรษฐี
 ใช้จ่ายในการก่อสร้างวัดนี้ เป็นเงิน ๕๕ โกฏิ-
 กหาปณะ^๑

วัดบุพพาราม ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของวัด
 พระเชตุพนวิมลมังคลาราม ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกของ
 กรุงสาวัตถี แคว้นโกศล นางวิสาขา พระอัครมเหสี
 เป็นผู้สร้าง วัดนี้สร้างเป็นตึก ๒ ชั้น หลังคาเป็น

^๑ ราชบัณฑิตยสถาน, สารานุกรมไทยของบัณฑิตยสถาน เล่ม ๑๐, กรุงเทพมหานคร :

กุฎาคาร (เรือนยอด) หรือเป็นยอดโคม มียอดโคม ๖๐ ยอด ที่ยอดมีหม้อน้ำทำด้วยทองสีสุกตั้งอยู่ ทุกยอด มีห้องชั้นละ ๔๐๐ ห้อง รวมทั้งหลังเป็น ๑,๐๐๐ ห้อง จัดแบ่งเป็นส่วน ๆ ส่วนหนึ่งเป็นที่ประทับของพระพุทธเจ้า มีห้องพระโรงเป็นที่ประชุมฟังธรรม มีที่พักกลางวัน กลางคืน ที่จงกรม ส่วนหนึ่งเป็นที่อยู่ของพระผู้ทรงอภิธรรม พระผู้ทรงพระวินัย พระผู้ทรงพระสูตร พระผู้เล่าเรียน คัมภีระ พระผู้เล่าเรียนวิปัสสนาธุระ ส่วนหนึ่งเป็นที่พักของพระอาคันตุกะ พร้อมทั้งญาติโยม ที่ติดตามมา ส่วนหนึ่งเป็นห้องพักพระภิกษุอาพาธ มีห้องหมอ ห้องพยาบาล ห้องยา ส่วนหนึ่งมีห้องพัสดุภัณฑ์ ส่วนหนึ่งมีห้องพักโยมวัดผู้ทำกิจของพระ มีวัจกุฎีทั้งเฉพาะและส่วนรวม รอบบริเวณมีต้นไม้ปลูกเป็นแถว มีทางเดิน มีสระน้ำสำหรับพระสงฆ์ มีสระน้ำจั้น ค่าก่อสร้าง ๕ โกฏิหกหาปณะ ค่าฉลองอีก ๕ โกฏิหกหาปณะ รวมเป็น ๑๐ โกฏิ พระพุทธเจ้าเสด็จประทับที่วัดบุพพารามนี้ เป็นเวลา ๖ พรรษา โดยทรงปฏิบัติเช่นเดียวกับที่วัดพระเชตุพนมหาวิหาร*

* ราชบัณฑิตยสถาน สารานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม ๑๖ กรุงเทพมหานคร :

วัดนิโครธาราม อยู่ที่กรุงกบิลพัสดุ์ แคว้นสักกะ พระเจ้าสุทโธทนะ พระพุทธบิดา ทรงถวายสวนของเจ้านิโครธ ให้เป็นสังฆาราม คือ ที่อยู่ของพระสงฆ์ ในคราวที่พระพุทธเจ้าเสด็จไปกรุงกบิลพัสดุ์ พร้อมด้วยพระสงฆ์อีก ๒๐,๐๐๐ องค์ พระเจ้าสุทโธทนะทรงโปรดให้สร้างที่ถวายเป็นเอกเทศ เพื่อสะดวกในการต่าง ๆ ต้องเลือกสถานที่ที่เหมาะสมแก่พระสงฆ์ ไม่ห่างบ้านนัก เพื่อให้ไปมาได้สะดวก ไม่ใกล้บ้านนัก เพื่อมิให้มีเสียงรบกวนความสงบ สร้างเสนาสนะที่ประทับของพระพุทธองค์ ที่พักของพระสงฆ์ที่เป็นพระเถระ มัชฌิมะ และนวกะ ตามควร สถานที่รับรองแขกต่างเมืองที่ตามเสด็จ หอประชุมใหญ่ ที่จงกรม ที่พักกลางวัน ที่พักกลางคืน พระพุทธเจ้าทรงจำพรรษาอยู่ที่วัดนิโครธาราม เพียงพรรษาเดียวเท่านั้น^๑

นอกจากนี้ ที่กรุงโกสัมพี นครหลวงของแคว้นวังสะ มีวัดที่สร้างพร้อมกัน ๓ วัด ซึ่งมหาเศรษฐีแห่งกรุงโกสัมพี ๓ คน สร้างถวายพระพุทธเจ้ากับพระสงฆ์ มหาเศรษฐีทั้ง ๓ คน สร้างวัดทั้ง ๓ คือ ท่านโฆสกเศรษฐี สร้างวัดโฆสิตาราม ท่านกุกกุฏเศรษฐี

^๑ ราชบัณฑิตยสถาน สารานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม ๑๕ กรุงเทพมหานคร :

สร้างวัดกุฎาคาราม ท่านปาวาริกเศรษฐี สร้างวัดปาวาริการาม เมื่อสร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงจัดส่งคนไปกราบทูลพระพุทธเจ้าให้ทรงทราบ และกราบทูลเชิญเสด็จพระพุทธเจ้ากับพระสงฆ์ เมื่อเสด็จถึงกรุงโกสัมพี ทรงรับวัดทั้ง ๓ นั้นไว้ เพื่อเป็นที่พักจำพรรษาของพระสงฆ์ ขณะที่ประทับอยู่ในกรุงโกสัมพี ก็ประทับอยู่ ณ วัดทั้ง ๓ นั้น ทรงผลัดเปลี่ยนเวียนไป ทั้งนี้ เพื่อรักษาศรัทธาของท่านเศรษฐีทั้ง ๓ คนนั้น แต่ไม่ปรากฏว่าได้ทรงจำพรรษา ณ วัดทั้ง ๓ นี้เลย ที่วัดโฆสิตาราม ซึ่งมีพระภิกษุสงฆ์มาจำพรรษาอยู่มาก แม้จะไม่ปรากฏว่าพระพุทธเจ้าได้เสด็จมาประทับจำพรรษา ก็จริง แต่ก็ปรากฏในคัมภีร์ต่าง ๆ ว่า พระพุทธองค์เสด็จมาประทับสอนประชาชนอยู่มิได้ขาด ทำให้ประชาชนชาวกรุงโกสัมพี ตั้งแต่พระเจ้าอุเทน พระราชาธิบดี ตลอดถึงประชาชนทุกชั้นวรรณะพากันรับเอาพระรัตนตรัยเป็นสรณะประจำชีวิต^๑

นอกจากวัดที่กล่าวข้างต้นแล้ว พระพุทธองค์ก็ทรงจำพรรษตามกุฎา ป่า ได้ต้นไม้ หมู่บ้านต่าง ๆ ส่วนวัดต่าง ๆ พระสงฆ์ ก็มักจะมาพักจำพรรษาในถุคูฝน เมื่อสิ้นฤดูฝนแล้ว ก็จาริกไปบำเพ็ญสมณธรรม หรือสั่งสอนประชาชนตามอหยาตัย สมัยนั้นพระภิกษุสงฆ์คงอยู่วัดเฉพาะในฤดูฝนเท่านั้น หรือเป็นสถานที่พักในการเดินทาง มิได้อยู่ประจำทีเดียว แต่ปัจจุบันนี้ พระภิกษุสงฆ์จะต้องอยู่สังกัดวัดใดวัดหนึ่ง ตามแจ้งความของกระทรวงธรรมการ

^๑ ราชบัณฑิตยสถาน สารานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม ๘ กรุงเทพมหานคร :

ลงวันที่ ๒๕ สิงหาคม รัตนโกสินทรศก ๑๓๐ (พ.ศ. ๒๔๕๔)
ซึ่งกำหนดว่า “ภิกษุสามเณรทั้งปวงต้องมีสังกัดว่าอยู่วัดไหน
ถ้าไม่มีสังกัดจัดว่าเป็นพระจรจัด”^๑

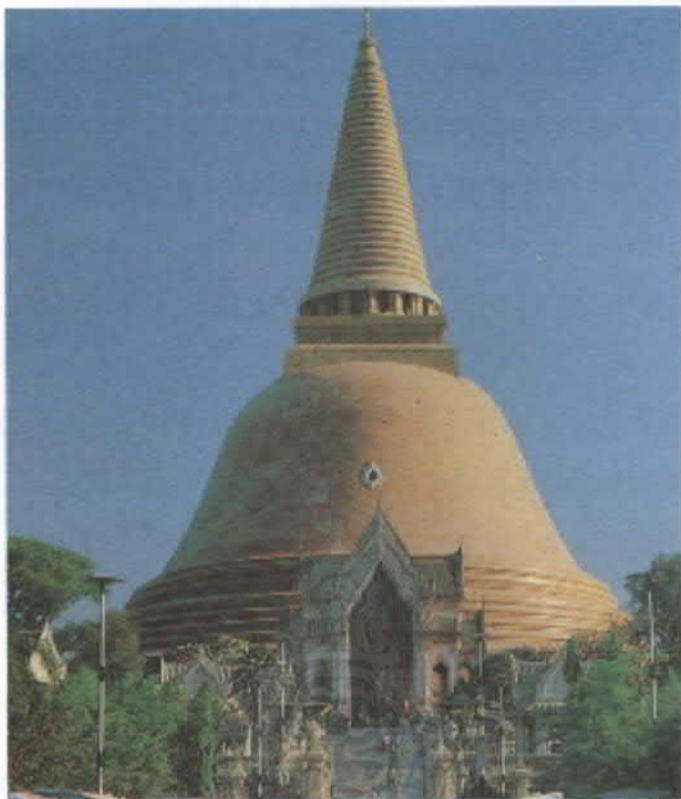
^๑ ประมวลพระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส การคณะสงฆ์. ๒๔๕๔, หน้า ๖๐.

บทที่ ๓

วัดในประเทศไทย

๓.๑ มูลเหตุการสร้างวัดในประเทศไทย

พระพุทธศาสนาได้เข้ามาสู่ประเทศไทย หลังพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว ในพุทธศตวรรษที่ ๓ สมัยพระเจ้าอโศกมหาราช ทรงเป็นใหญ่ในชมพูทวีป พระองค์ทรงมีศรัทธาเลื่อมใสพระพุทธศาสนา มาก ได้จัดส่งสมณทูตออกประกาศพระพุทธศาสนาถึง ๘ สาย เวลานั้นภูมิภาคส่วนนี้เป็นอาณาจักรสุวรรณภูมิ มีเมืองทวารวดีเป็นเมืองหลวง สมณทูตที่มายังสุวรรณภูมิ ที่ปรากฏชื่ออยู่ในคัมภีร์มี ๒ รูป คือ พระโสณะ กับ พระอุตตระ ได้มาประดิษฐานพระพุทธศาสนาที่เมืองทวารวดี ได้แก่ จังหวัดนครปฐม ในปัจจุบัน มีองค์พระปฐมเจดีย์ และโบราณสถาน โบราณวัตถุต่าง ๆ ซึ่งพบในบริเวณนั้น เช่น ศีลารูปพระธรรมจักร เป็นต้น เป็นหลักฐาน พระโสณะ กับ พระอุตตระ สั่งสอนพระพุทธศาสนาแล้ว มีผู้นับถือพระพุทธศาสนามากขึ้น แล้วสร้างสถูปเจดีย์ขึ้น

บรรจุพระบรมธาตุ ลักษณะสถูปเจดีย์ที่สร้างขึ้นนั้น เหมือนสถูปเจดีย์สามัญในอินเดีย ที่พระเจ้าอโศกทรงสร้างขึ้น ครั้นมีผู้ขอบวชมากขึ้น จึงเกิดมีวัด มีสงฆมณฑลขึ้น เริ่มในเมืองก่อนแล้วกระจายออกไปยังที่อื่น ๆ โดยลำดับ การสร้างวัดแต่ดั้งเดิมมา ก็เพื่อสร้างเจดีย์เป็นที่บรรจุพระบรมธาตุ เรียกว่า วัดพุทธเจดีย์ มีวิหารอยู่ข้างหน้า สำหรับเป็นที่ประชุมสงฆ์และสัปรุช เวลานั้นพระสงฆ์ก็ยังคงปฏิบัติตามปฏิปทาครั้งพุทธกาล คือออกจาริกสั่งสอนศาสนธรรมไปยังที่ต่าง ๆ เป็นกิจวัตร จะหยุดพักอยู่ประจำเฉพาะในฤดูฝน

การสร้างสอุปเจดีย์บรรจุพระบรมธาตุนั้น ต่อมาได้เกิด
นิยมสร้างขึ้นไว้สำหรับบรรจุอัฐิประจำวงศ์ตระกูล คือตอนบน
เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูป คือพระธาตุ ตอนล่างเป็นที่บรรจุอัฐิ
สร้างวิหารหน้าสอุปเจดีย์เป็นที่ทำบุญ เป็น “วัดอนุสาวรีย์”^๑ ที่
ระลึกสำหรับวงศ์ตระกูล ผู้มีบุญวาสนามีฐานะดี เลยนิยมสร้างวัด
เป็นอนุสาวรีย์^๒ มากขึ้น ในเมืองใหญ่จะมีวัดตั้งติดกันเรียงเป็นแถว
แต่ละวัดมีกุฏิเพียงหลังสองหลังเท่านั้น บางวัดไม่มีกุฏิเลยก็มี

มูลเหตุการสร้างวัดแต่ดึกดำบรรพ์นั้น คงมี ๒ ประการ คือ
สร้างวัดเป็นที่บรรจุพระบรมธาตุ เรียกว่า วัด
พุทธเจดีย์
สร้างวัดเป็นที่ระลึกประจำวงศ์ตระกูล เรียกว่า
วัดอนุสาวรีย์ การสร้างวัดตามความมุ่งหมาย
ดังกล่าวมานี้ ยังคงมีสืบต่อกันมา และยังมีวัดเช่นนั้น
ปรากฏอยู่ตามภาคต่าง ๆ ในปัจจุบัน เช่น ภาค
กลาง ที่จังหวัดนครปฐม พระนครศรีอยุธยา
ลพบุรี ภาคเหนือ ที่เชียงใหม่ เชียงราย เชียงใหม่
สุโขทัย ภาคอีสาน ที่นครพนม สกลนคร ภาคใต้
ที่ไชยา นครศรีธรรมราช

^๑ สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ดำเนินพุทธเจดีย์ (กรุงเทพมหานคร หน้า ๘)

^๒ เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน

๓.๒ การสร้างวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน

มูลเหตุการสร้างวัดทั้งสองประการดังกล่าวมาแล้วนั้น เป็นมูลเหตุดั้งเดิม ครั้นต่อมาเมื่อพระพุทธศาสนาแพร่หลายทั่วไปยังเมืองต่าง ๆ ประชาชนมีความเลื่อมใสศรัทธาพระพุทธศาสนา มากขึ้น ก็มีการสร้างวัดเพิ่มขึ้นตามความต้องการของประชาชน ผู้นับถือพระพุทธศาสนา ความมุ่งหมายของการสร้างวัดก็แตกต่างกันไปจากดั้งเดิม คือต้องการมีวัดขึ้นเพื่อเป็นที่อยู่ของพระสงฆ์ ซึ่งจะได้ทำบุญบำเพ็ญกุศลกันตามประเพณี ได้แก่ การทำบุญตักบาตร ให้ทาน รักษาศีล ฟังเทศน์ และสวดมนต์ให้ว้พระ ตลอดจน กระทั่งเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ จัดงานรื่นเริงในเทศกาลต่าง ๆ เช่น ตรุษ สงกรานต์ เข้าพรรษา ออกพรรษา เป็นต้น

สถานที่ตั้งวัดจึงอยู่ไม่ห่างจากชุมชนนั้น และประชาชนก็ไปรวมกันที่วัดโดยมิจำกัดชั้นวรรณะ การสร้างวัดในปัจจุบันมีลักษณะเช่นนี้เป็นส่วนใหญ่ ประชาชนไปตั้งถิ่นฐานขึ้น ณ ที่ใดที่หนึ่ง เมื่อมีคนไปอยู่กันมากก็ช่วยกันสร้างวัดขึ้น จนปรากฏว่ามีวัดที่สร้างขึ้นใหม่อีกเสมอ ๆ โดยที่ความมุ่งหมายในการสร้างวัดมีมาดังกล่าวนั้นแล้ว จึงควรจัดเพิ่มขึ้นเป็นอีกประเภทหนึ่ง คือ วัดศูนย์กลางของชุมชน เป็นประเภทที่ ๓

๓.๓ วัดในเขตพระราชฐาน

วัดในพระพุทธศาสนาที่เจริญรุ่งเรืองมาจนถึงปัจจุบันนี้ ก็ด้วยพระมหากษัตริย์ซึ่งเป็นประมุขของประเทศนั้น ๆ ได้ทรงอุปถัมภ์ โดยเฉพาะในสมัยสุโขทัยนั้น การพระพุทธศาสนาตามที่ปรากฏในศิลาจารึกหลักที่ ๒ (จารึกวัดศรีชุม) ซึ่งในรายงานผลของการสัมมนา พุทธศักราช ๒๕๒๓ กล่าวว่า

“ในสมัยสุโขทัยเป็นราชธานี พ่อขุนรามคำแหงมหาราช ทรงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาอย่างยิ่ง ถึงกับโปรดให้สร้างวัดมหาธาตุขึ้นไว้ริมพระราชวัง พระองค์ทรงรอบรู้และทรงเป็นพหูสูตรคงแก่เรียน จนได้รับการถวายพระเกียรติว่าเป็น พระธรรมบัณฑิต และกษัตริย์บางองค์แห่งราชวงศ์นี้ เช่น พระมหาธรรมราชาลิไท ทรงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาอย่างยิ่ง ในที่สุดได้เสด็จออกผนวชเป็นพระภิกษุอยู่คราวหนึ่ง ทรงเป็นเนติแบบอย่าง ให้พระเจ้าแผ่นดิน

สมัยกรุงศรีอยุธยา และสมัยรัตนโกสินทร์ต่อมา ทรงกระทำความขัดศิยราชประเพณี ออกผนวชสืบต่อมาจนตราบเท่าทุกวันนี้”

อนึ่ง ข้อความที่ว่า “โปรดให้สร้างวัดขึ้นไว้ริมพระราชวัง” นั้น บัดนี้กรมศิลปากรได้ทำการขุดแต่งพระราชวังสุโขทัยเดิมแล้ว ได้พบรากกำแพงวังต่อเนื่องกับกำแพงวัด คือ วัดเป็นส่วนหนึ่งของพระราชวัง มีกำแพงและคูน้ำล้อมรอบ วัดมหาธาตุจึงอยู่ในเขตพระราชฐาน*

การสร้างวัดไว้ในเขตพระราชวัง ก็เพื่อเป็นที่ทรงบำเพ็ญศาสนกิจโดยสะดวก และเป็นประเพณีต่อมาจนปัจจุบัน วัดในเขต

* ข้อความนี้ จาก นวนิพนธ์ มุสิกหะทามะ นักโบราณคดี ๔ กรมศิลปากร เมื่อวันที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๒๕

พระราชวังสมัยอยุธยา ได้แก่ วัดพระศรีสรรเพชญ์ สมัยกรุงธนบุรี ได้แก่ วัดอรุณราชวราราม สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ได้แก่ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม และวัดในเขตพระราชฐานดังกล่าวมีแต่ พระอุโบสถ พระวิหาร และพระเจดีย์ ไม่มีพระสงฆ์อยู่ประจำ

บทที่ ๔

สถานภาพของวัดในปัจจุบัน

๔.๑ ฐานะของวัดตามกฎหมาย

คำว่า วัด หมายถึงที่อยู่ของพระสงฆ์ สถานที่นั้น ๆ จะเป็นโรงเรียนหรืออาคารซึ่งมีรูปลักษณะอย่างไรก็ตาม เมื่อเป็นที่อยู่ของพระสงฆ์เรียกว่าวัด เหมือนกับที่อยู่ของพระราชวงศ์ ตั้งแต่ชั้นหม่อมเจ้าขึ้นไปเรียกว่า วัง

ในภาษาบาลีมีคำที่หมายถึงวัด ๓ คำคือ อาราม วิหาร อาวาส เช่นคำว่า เจ้าอาวาส หมายถึงพระสงฆ์ผู้ปกครองวัด

วัดมีฐานะทางกฎหมาย คือ เป็นนิติบุคคล มีสิทธิหน้าที่ภายในขอบเขต วัตถุประสงค์ของวัด สามารถถือกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน มีอำนาจทำนิติกรรมสัญญาได้ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๓๑ จำแนกไว้ ๒ อย่าง คือ

วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เป็นวัดที่
สมบูรณ์ด้วยฐานะ ทางกฎหมาย และทางพระวินัย
ใช้เป็นที่สถานที่ประกอบสังฆกรรมตามพระวินัยได้
สำนักสงฆ์ ได้แก่ วัดที่กระทรวงศึกษาธิการ
ประกาศให้ตั้งเป็นวัดได้ แต่ยังมีได้รับพระราชทาน
วิสุงคามสีมา ฐานะทางกฎหมายเป็นนิติบุคคล
โดยสมบูรณ์ แต่ฐานะทางพระวินัยยังใช้เป็น
สถานที่ประกอบสังฆกรรมตามพระวินัยทุก
ประการไม่ได้

๔.๒ การสร้างวัด

การสร้างวัดมีได้โดยวิภังคกันนั้น ผู้มีศรัทธาจะสร้างวัดก็สร้างได้
เมื่อมีการสร้างวัดมากขึ้น ทำให้เกิดปัญหาข้างมากในทางปกครอง
เพราะไม่มีระเบียบแบบแผนเป็นแบบปฏิบัติ พระราชบัญญัติลักษณะ
ปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ ซึ่งเป็นกฎหมายเกี่ยวกับคณะสงฆ์
ฉบับแรก จึงได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีดำเนินการในการสร้างวัด
ขึ้นไว้ ปัจจุบันการสร้างวัดจะต้องปฏิบัติตามกฎกระทรวงศึกษาธิการ
ฉบับที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๐๕) ออกตามความในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์
พ.ศ. ๒๕๐๕ ซึ่งกำหนดหลักเกณฑ์ในการสร้างวัดไว้ว่า ผู้ที่
ประสงค์จะสร้างวัด จะต้องยื่นคำขออนุญาตต่อนายอำเภอท้องที่
ที่สร้างวัดนั้น พร้อมด้วยรายการเอกสารต่าง ๆ เช่น หนังสือสำคัญ
แสดงกรรมสิทธิ์ที่ดิน และจะต้องมีที่ดินไม่น้อยกว่า ๖ ไร่ จำนวนเงิน

หรือ วัสดุที่จะใช้สร้างวัด มีราคาไม่น้อยกว่า ๕๐,๐๐๐ บาท แผนที่แสดงเขตตั้งวัด กำหนดเวลาที่สร้างวัดเสร็จ เป็นต้น และวัดที่สร้างขึ้นใหม่นั้น จะต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์สำคัญ เช่น จะต้อง มีประชาชนตั้งบ้านเรือนอยู่ในรัศมี ๒ กิโลเมตร โดยเฉลี่ยไม่น้อยกว่า ๑,๐๐๐ คน ตั้งอยู่ห่างจากวัดอื่นไม่น้อยกว่า ๒ กิโลเมตร

การขออนุญาตสร้างวัดนี้ จะต้องรายงานตามลำดับไปจนถึง กระทรวงศึกษาธิการและมหาเถรสมาคม เมื่อได้รับอนุญาตให้สร้างได้ และได้ก่อสร้างเสนาสนะขึ้นเป็นหลักฐาน มีพระภิกษุอยู่ประจำไม่น้อยกว่า ๔ รูปแล้ว กระทรวงศึกษาธิการจะต้องประกาศตั้งวัดอีก จึงจะเป็นวัดสมบูรณ์ตามกฎหมาย เมื่อได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาแล้ว ก็เป็นวัดที่มีฐานะถูกต้องตามพระวินัยด้วย

๔.๓ ศาสนสถานประจำวัด

ศาสนสถาน คือสถานที่ที่ประกอบกิจกรรม หรือพิธีกรรมทางศาสนา และที่อยู่อาศัยของพระสงฆ์ หรือเรียกว่า สังฆเสนาสนะ ซึ่งมีหลายอย่างตามความจำเป็นของวัดนั้น ๆ สำหรับศาสนสถานที่มีประจำวัดทั่วไป คือ

อุโบสถ นิยมเรียกกันว่า “โบสถ์” เป็นสถานที่สำคัญ คือ เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูป ซึ่งเป็นพระประธานประจำวัด โบสถ์เปรียบเหมือนที่ประทับของพระพุทธเจ้า จึงเป็นปูชนียสถานที่

ควรเคารพบูชา

และที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง โบสถ์ เป็นที่
สงฆ์ประชุมกัน ประกอบสังฆกรรม เช่น การฟัง
พระปาติโมกข์ การอุปสมบทบวชพระ ซึ่งจะต้อง
ประชุมกันภายในสีมา หรือเสมา คือเขตที่สงฆ์
กำหนดขึ้น

วัดหนึ่งมีโบสถ์ได้เพียงหลังเดียวเท่านั้น
สังเกตที่ที่มีสีมาตั้งเรียงรายล้อมรอบ การที่
พระสงฆ์ประชุมรวมกันในโบสถ์ เป็นการแสดง
ความสามัคคี หากพระสงฆ์ไม่ยอมประชุมด้วยกัน
เรียกว่า “ไม่ยอมลงโบสถ์” แสดงความไม่สามัคคี
กัน เลยใช้เป็นสำนวนที่หมายถึงคนไม่ถูกกัน
วิหาร รูปทรงลักษณะเหมือนโบสถ์เป็นส่วนมาก
เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปสำคัญ วิหารมีมาก
หลังได้ เช่น ที่วัดพระเชตุพน กรุงเทพมหานคร
มีวิหารหลายหลัง ทางภาคเหนือใช้วิหารเป็นที่
ทำบุญ ฟังเทศน์เหมือนศาลาการเปรียญ สมัยก่อน
วัดทางภาคเหนือสร้างวิหารหลังใหญ่ โบสถ์หลัง
เล็ก เพราะไม่นิยมให้สตรีเข้าไปในโบสถ์ วัดใน
ชนบทส่วนมากไม่มีวิหาร

ศาลาการเปรียญ นิยมเรียกว่า ศาลา แปลว่า โรง
คือเป็นห้องโถงกว้างใหญ่บรรจุคนได้มาก เป็นที่

ทำบุญประจำวันธรรมสวนะ หรือวันพระ คือ
 ดักบาตร สมาทานศีล ฟังเทศน์ และยังเป็นที่พัก
 ักษาศิลสวดมนต์ไหว้พระของอุบาสกอุบาสิกา
 เป็นที่ทำบุญในเทศกาลต่าง ๆ เช่น ตรุษ สงกรานต์
 เข้าพรรษา ออกพรรษา นอกจากนั้นยังใช้ใน
 กิจกรรมอื่น ๆ เช่น เป็นที่ศึกษาเล่าเรียนปริยัติ-
 ธรรมของพระภิกษุสามเณร โรงเรียนสำหรับเด็กนักเรียน หรือทางราชการขอใช้ในงาน
 ต่าง ๆ ศาลาจึงเป็นศาลาอเนกประสงค์ ทางภาค
 เหนือ ถ้ามีวิหารเป็นที่รักษาศิลฟังเทศน์แล้ว ศาลา
 ก็เป็นห้องโถงสำหรับเป็นที่ดักบาตร เรียกว่า
 ศาลาบาตร

กุฏิ หรือ กุฎี เรียกสั้น ๆ ว่า กุฏิ (กุด) แปลว่า
 กระโจมเป็นที่อยู่ของพระสงฆ์ จะสร้างเป็นหลัง
 เล็กหลังใหญ่ หรือจะเป็นกุฏิไม้ กุฏิตึก อย่างไร
 ก็ตาม เรียกว่า กุฏิ เหมือนกันหมด กุฏิพระสงฆ์
 ต่างจากบ้านเรือนของฆราวาส (ชาวบ้าน) บ้าน-
 เรือนของฆราวาส เจ้าของเป็นผู้มีกรรมสิทธิ์ จะยก
 ให้ใคร หรือจะซื้อจะขายกันอย่างไรก็ทำได้ กุฏิ
 เป็นสมบัติของวัด คือเป็นของสงฆ์ พระสงฆ์
 เป็นแต่เพียงเจ้าของผู้อยู่อาศัยเท่านั้น และกุฏินี้
 ยังเป็นที่อาศัยอยู่ของเด็ก ๆ ลูกศิษย์วัดอีกด้วย
 ศาสนสถานที่นิยมว่าเป็นส่วนสำคัญของวัด
 ก็คือ โบสถ์ ศาลา กุฏิ มีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับ
 ศาสนสถานทั้ง ๓ อย่างนั้น เหมือนสิ่งที่มี

แทนพระรัตนตรัย คือ

โบสถ์ เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูป
พระประธาน หมายถึง พระพุทธรูป

ศาลาการเปรียญ (เปรียญ แปลว่า รอบรู้)
เป็นที่ฟังเทศน์ เป็นบ่อเกิดความรู้ต่าง ๆ เป็น
เครื่องหมายพระธรรมรัตนะ

กุฏิ เป็นที่อยู่ของพระสงฆ์ เป็นเครื่องหมาย
ถึง พระสังฆรัตนะ

นอกจากศาสนสถานดังกล่าวแล้ว ยังมีสิ่งก่อสร้างอื่น ๆ อีก
ตามสภาพของวัดแต่ละแห่ง เช่น หอไตร หอระฆัง สระน้ำ สำหรับ
สระน้ำนั้นนิยมสร้างเป็นสระใหญ่ ๆ เพื่อชาวบ้านจะได้พึ่งพา
อาศัยด้วย

๔.๔ การจัดฐานะวัดเป็น ๒ ประเภท

พระอารามหลวง ได้แก่ วัดที่พระมหากษัตริย์
สมเด็จพระราชินี สมเด็จพระยุพราช พระบรมวงศ์
ทรงสร้างหรือทรงปฏิสังขรณ์ หรือวัดที่ประชาชน
สร้างขึ้น แล้วทรงรับไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์
เรียกว่า “พระอารามหลวง” หรือวัดหลวง

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ทรง
พระกรุณาโปรดฯ ให้จัดระเบียบพระอารามหลวง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๘
เป็น ๓ ชั้น

๑. พระอารามหลวงชั้นเอก ได้แก่ วัดที่มีเจดีย์สถานสำคัญ
วัดที่บรรจุพระบรมอัฐิ หรือวัดที่มีเกียรติอย่างสูง มี ๓ ชนิด คือ
ราชวรมหาวิหาร ราชวรวิหาร และวรมหาวิหาร

๒. พระอารามหลวงชั้นโท ได้แก่ วัดที่มีเจดีย์สถานสำคัญ
หรือวัดที่มีเกียรติซึ่งรองลงมาจากพระอารามหลวงชั้นเอก มี
๔ ชนิด คือ ราชวรมหาวิหาร ราชวรวิหาร วรมหาวิหาร และ
วรวิหาร

๓. พระอารามหลวงชั้นตรี ได้แก่ วัดที่มีเกียรติ วัดประจำ
หัวเมือง หรือวัดที่มีความสำคัญของท้องถิ่น มี ๓ ชนิด คือ
ราชวรวิหาร วรวิหาร และสามัญ คือ มีชื่อวัด แต่ไม่มีคำสร้อย
ต่อท้าย

คำว่า ราชวรมหาวิหาร ราชวรวิหาร เป็นต้นั้น เป็น
สร้อยคำต่อท้ายชื่อวัด แต่สร้อยคำทั้ง ๓ ชั้น เหมือนกันทุกชั้น
ต้องสังเกตจากความสำคัญของวัด หรือศึกษาจากทำเนียบพระ-
อารามหลวง

วัดที่เป็นพระอารามหลวง พระภิกษุที่จะเป็นเจ้าอาวาส
ต้องมีสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตรผู้ช่วยเจ้าอาวาสชั้นโทขึ้นไป
ได้รับพระราชทานผ้าพระกฐิน และโบสถ์ วิหาร ต้องเพิ่มราชศัพท์
เป็น พระอุโบสถ พระวิหาร อย่างอื่นเช่น ศาลา กุฏิ ไม่ต้องเพิ่ม

วัดราษฎร์ ได้แก่ วัดที่ประชาชนสร้าง หรือ
ปฏิสังขรณ์ ได้รับอนุญาตถูกต้องตามกฎหมาย
อันหมายถึงทั้งวัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคาม-

สิ้นมาแล้วและวัดที่ยังเป็นสำนักสงฆ์ด้วย

ปัจจุบันในประเทศไทย พระอารามหลวงมี ๒๕๑ วัด
วัดราษฎร์มี ๓๐๐.๔๒๗ วัด^๑

^๑ จำนวนงานปกครองพระสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๕๐

บทที่ ๕

ความผูกพันระหว่างชาวบ้านกับวัด

๕.๑ หน้าที่ของพระสงฆ์

พระสงฆ์ หมายถึงพระภิกษุที่บวชในพระพุทธศาสนา หรือที่นิยมเรียกกันด้วยความเคารพว่า พระ จะเป็นพระภิกษุรูปเดียวหรือหลายรูปก็ได้ คำว่า พระสงฆ์ จึงเป็นคำที่กล่าวหมายถึงพระภิกษุโดยทั่วไป เพื่อให้สอดคล้องกับคำว่า สังฆรัตนะ ต่างกับคำว่า สงฆ์ สำหรับทำสังฆกรรมที่บัญญัติไว้ในพระวินัย ซึ่งกำหนดพระภิกษุตั้งแต่ ๕ รูปขึ้นไป

วัดแต่ละวัดมีจำนวนพระสงฆ์อยู่อาศัยมากบ้างน้อยบ้างแล้วแต่ฐานะของวัดนั้น ๆ พระสงฆ์ปฏิบัติหน้าที่ คือ ศาสนกิจ ได้แก่ งานของพระศาสนา โดยย่อมี ๓ อย่าง คือ การศึกษาเล่าเรียน ธรรมวินัย ๑ การปฏิบัติธรรมวินัย ๑ และการเผยแผ่ธรรมวินัย ๑

การศึกษาเล่าเรียนและการปฏิบัติธรรมวินัย สองข้อแรกนั้นเป็นเรื่องส่วนตัวของพระสงฆ์ ส่วนการเผยแผ่ธรรมวินัย เป็นการสั่งสอนแนะนำให้ผู้อื่นศึกษาเล่าเรียน และประพฤติปฏิบัติธรรมวินัย ซึ่งมีสองพวก คือ พระสงฆ์สามเณรด้วยกันเองพวกหนึ่ง และคฤหัสถ์หรือชาวบ้านอีกพวกหนึ่ง

ในสิงคาโลวาทสูตร ได้แสดงความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับชาวบ้าน ซึ่งมีหน้าที่ที่พึงปฏิบัติต่อกัน เปรียบพระสงฆ์เป็นทิศเบื้องบน คือ มีฐานะเป็นผู้ควรเคารพสักการะ พระสงฆ์มีหน้าที่ ๖ ประการ คือ

๑. สั่งสอนให้ละความชั่ว
๒. แนะนำให้ตั้งอยู่ในความดี
๓. อนุเคราะห์ด้วยน้ำใจอันงาม
๔. ให้ได้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยได้ฟัง
๕. ชี้แจงสิ่งเคยได้ฟังแล้วให้แจ่มแจ้ง
๖. บอกทางสวรรค์ คือ ทางดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง

การปฏิบัติหน้าที่ของพระสงฆ์ดังกล่าวมาแล้วนั้น ยังคุณประโยชน์ให้เกิดแก่ชาวบ้านโดยทั่วกัน ทำให้ชาวบ้านระลึกถึงวัดก็คือพระสงฆ์นั่นเอง วัดก็เลยเป็นสถานที่ที่ชาวบ้านทุกเพศทุกวัยไม่จำกัดชั้นวรรณะไปมาหาสู่ได้ วัดจึงเป็นศูนย์กลางของชาวบ้านเป็นที่พึ่งเป็นที่รวมจิตใจของชาวบ้านให้เป็นอันเดียวกัน ยามสุขยามทุกข์ก็ไปวัดกัน จนพูดกันต่อ ๆ มาว่า “ยามสุขก็ไปสนุกกันที่วัด คราวทุกข์ก็นำความทุกข์ไปทิ้งที่วัด” ความผูกพันระหว่างชาวบ้านกับวัด ก็เพราะการปฏิบัติหน้าที่ของพระสงฆ์

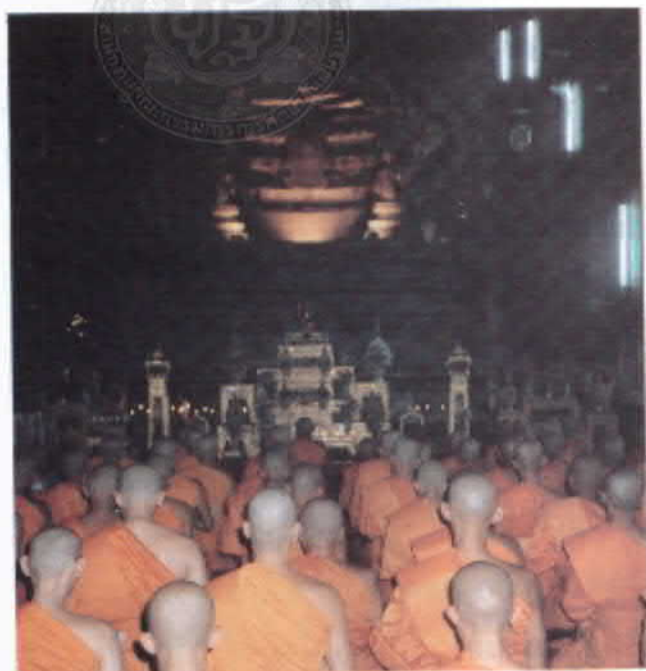
๕.๒ วัดอำนวยคุณประโยชน์แก่สังคม

พระพุทธเจ้าทรงสอนพระสงฆ์ที่ออกประกาศศาสนาให้มีจิตสำนึกในการปฏิบัติหน้าที่ว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจง

จาริกไป (จรต ภิกขเว จาริก)

- เพื่อทำประโยชน์แก่สังคม (พหูชนิตาย)
- เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชน (พหูชนสุขาย)
- เพื่อสงเคราะห์ชาวโลก (โลกานุกมฺปาย)”

เมื่อพระสงฆ์ปฏิบัติตามหน้าที่เพื่อประโยชน์สุขแก่สังคม
นานาประการ มีบทบาทต่อความเป็นอยู่ของสังคม โดยย่อ คือ
เป็นที่พึ่งทางจิตใจ วัดให้ความอบอุ่นใจตั้งแต่เกิด
จนถึงสุดท้ายของชีวิต คือ ถึงแก่กรรม เช่น เมื่อ
ถูกมาเกิดในครรภ์ บิดามารดาก็มีความดีอกดีใจ
พากันไปไหว้พระสวดมนต์อธิษฐานขอให้ลูกมี

ความสุขสมบูรณ์ บางรายก็ขอสมาทานรักษาศีล ๕ พอถูกทดลองแล้ว ก็ขอให้พระสงฆ์ตั้งข้อผูกข้อมือรับขวัญ เป็นต้น ส่วนกรณีที่พระสงฆ์ท่านไม่สามารถจะช่วยเหลือด้วยตนเองได้ ก็จะแนะนำให้ผู้ที่ไปมาหาสู่กันเหลือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

บทบาททางศาสนา วัดเป็นสถาบันให้การศึกษาทางศีลธรรมและจริยธรรม เป็นสถานที่บรรพชาอุปสมบท คือ บวชพระภิกษุสามเณร เพื่ออบรมสั่งสอนแนะนำตามหลักของศาสนา คือ ธรรมวินัย ผู้ที่บวชแล้วจะยังบวชอยู่ หรือ ลาสิกขา (สึก)

ก็ดี จะเป็นบุคคลที่มีคุณธรรม และยังเป็นสถานที่
อบรมสั่งสอนประชาชนให้เป็นคนมีศีลมีธรรม
ทุกวันพระ คือวัน ๘ ค่ำ ๑๔ - ๑๕ ค่ำ ชาวบ้าน
จะทำบุญตักบาตร รักษาศีล ฟังเทศน์ หรือใน
โอกาสอื่น ๆ บางคราวก็ด้วยการสนทนาปริกษา
หรือ นับว่าเป็นส่วนสร้างสรรค์ความเป็นระเบียบ
ของสังคม ยกกระดับศีลธรรมและจริยธรรมส่วน
บุคคล ส่งเสริมบำรุงน้ำใจให้เป็นคนมีกำลังใจ
ในการดำรงชีวิต

บทบาททางการศึกษา วัดเป็นสถานที่ให้การศึกษา
แก่ผู้บวช คือ การเรียนนักธรรม เรียนวิชาภาษาบาลี
และเรียนในระดับมหาวิทยาลัยสงฆ์ เป็นการ
เพิ่มกำลังความรู้ให้แก่พระสงฆ์สามเณร เพราะ
พระสงฆ์สามเณรก็เป็นพลเมืองของประเทศ ผู้ที่
บวชอยู่มีความรู้ ก็จะเป็นกำลังของศาสนา ผู้ที่
ลาเพศ (สึก - ลาสิกขา) ก็จะเป็นกำลังของ
บ้านเมือง

และวัดยังเป็นสถานที่เล่าเรียนของเยาวชน
สมัยก่อนพระสงฆ์จัดตั้งโรงเรียนและเป็นครูสอน
เอง ต่อมาเมื่อรัฐบาลเป็นผู้รับภาระการศึกษา
วัดก็ให้สถานที่ตั้งโรงเรียน ช่วยจัดการสร้างอาคาร
เรียน อุปกรณ์การศึกษา จัดตั้งมูลนิธิเป็นทุน

การศึกษา

ส่วนผู้ใหญ่ วัดเป็นสถานที่ให้การศึกษา ตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ที่ต้องการให้วัดเป็นศูนย์กลางการศึกษา จึงจัดตั้งห้องสมุด สร้างที่อ่านหนังสือ และหนังสือพิมพ์

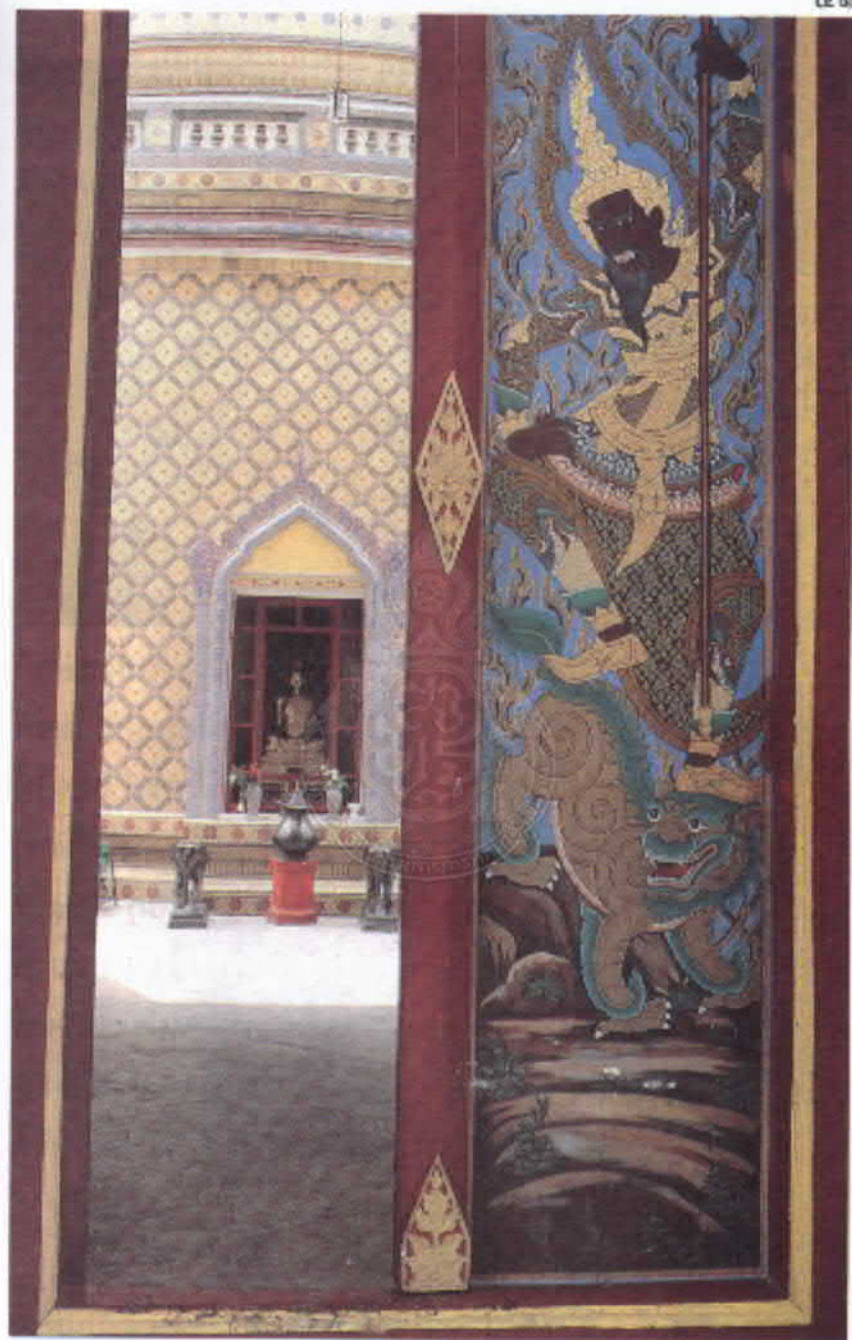
อนึ่ง วัดยังได้ตั้งโรงเรียนสำหรับสอนเด็ก วัยก่อนเกณฑ์ในบางท้องถิ่น เพื่อวางรากฐาน การศึกษาแก่เด็กในท้องถิ่น และเป็นการแบ่งเบาภาระของบิดามารดาผู้ปกครองเด็กด้วย
บทบาททางศิลปวัฒนธรรม วัดเป็นแหล่งกำเนิด และอนุรักษ์ศิลปะ เป็นศูนย์กลางแห่งวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี

ศิลปวัตถุต่างๆ อันมีค่าทางสถาปัตยกรรม จิตรกรรม และประติมากรรม ที่ยังคงเหลือตกทอด มาตั้งแต่สมัยทวารวดีจนถึงปัจจุบันนี้ ส่วนใหญ่ จะเป็นศิลปวัตถุเกี่ยวกับศาสนา ได้มาจากวัด ซึ่ง ยังคงอยู่ตามวัด และพิพิธภัณฑสถานต่างๆ ปัจจุบันนี้ นักทัศนศึกษาจึงไปเที่ยวชมวัดที่มีศิลปวัตถุต่างๆ เช่น พระนอนวัดโพธิ์ (วัดพระเชตุพนฯ) พระ-ปรางค์วัดแจ้ง (วัดอรุณราชวราราม) องค์พระปฐม-เจดีย์ จังหวัดนครปฐม พระธาตุคุดอยสุเทพ จังหวัด เชียงใหม่ พระธาตุพนม จังหวัดนครพนม พระ-มหาธาตุเจดีย์ จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นต้น

วัดเป็นบ่อเกิด และรักษาวัฒนธรรม ขนบ-ธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ซึ่งแต่ละท้องถิ่นจะมี เป็นเอกลักษณ์เป็นของตัวเอง แต่จะมีภาพรวม ที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน คือ ความกตัญญูกตเวที ความเป็นผู้อ่อนน้อม การแสดงความเคารพ ความเป็นผู้มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีเมตตากรุณา และ ความสามัคคีของหมู่คณะ

ศิลปวัฒนธรรมนั้นๆ ยังส่งผลไปถึงการ เสริมสร้างระเบียบวินัยให้แก่สังคมอีกด้วย

บทบาททางเศรษฐกิจ วัดมีบทบาทในด้านเศรษฐกิจ ทั้งส่วนที่เป็นนามธรรม และส่วนที่เป็นรูปธรรม

ส่วนที่เป็นนามธรรม ได้แก่ คำสั่งสอนที่สอนถึงวิถีทางปฏิบัติอันจะก่อให้เกิดประโยชน์ในปัจจุบัน คือ ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ สอนให้รู้จักระมัดระวังการใช้จ่าย (สันโดษ สมชีวิตา) สอนให้รู้จักการแบ่งปันแก่ผู้อื่น (ทาน) สอนให้ประกอบอาชีพที่ถูกต้อง (สัมมาอาชีพะ) สอนให้รู้จักการใช้สอยทรัพย์ (โลกอาทิยะประโยชน์ที่ควรถือเอาจากโลกทรัพย์) คำสั่งสอนทั้งปวงนั้นเป็นการเกื้อกูลเสริมชูกิจกรบวงจร คือ การผลิต การเก็บรักษา การจำหน่ายจ่ายแจก และการบริโภค

ส่วนรูปธรรม วัดโดยพระสงฆ์ได้เป็นผู้นำ

ชาวบ้านในการพัฒนาหมู่บ้าน เช่น การสร้างถนน
 ระบายน้ำ บ่อน้ำบาดาล สถานีอนามัย การหาทุน
 สร้างโรงเรียน ซึ่งวัดทั่วประเทศหาเงินให้ปีละเป็น
 ร้อย ๆ ล้านบาท จากรายงานการศาสนาของ
 กรมการศาสนา ปี พ.ศ. ๒๕๒๘ วัดได้หาเงินสร้าง
 โรงเรียนเป็นจำนวนเงินถึง ๑๓๘,๑๖๘,๒๓๘ บาท

นอกจากนั้น การมีงานในเทศกาลต่าง ๆ
 ของวัดก็มีผลกระทบในทางเศรษฐกิจ เฉพาะงาน
 ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า ซึ่งปัจจุบันมิใช่มีแต่เพียง
 เพื่ออนุเคราะห์พระสงฆ์ตามธรรมเนียมเท่านั้น
 ยังเป็นการเชิญชวนกันหาเงินไปสร้างถาวรวัตถุ
 ของวัด เช่น โบสถ์ ศาลา หรือสร้างสิ่งที่เป็น
 สาธารณประโยชน์ เช่น โรงเรียน สถานีอนามัย
 เป็นวิธีกระจายรายได้ของผู้ที่มีศรัทธาออกไปยัง
 ท้องถิ่น แม้การจัดงานรื่นเริงในเทศกาลมีมหรสพ
 ต่าง ๆ ซึ่งถ้ามองอีกมุมหนึ่ง จะเห็นว่าไม่เป็น
 ประโยชน์หรือเป็นการทำลายเศรษฐกิจ แต่พิจารณา
 ในส่วนดีแล้ว จะมองเห็นคุณค่าเป็นประโยชน์
 มากมาย ชาวบ้านโดยเฉพาะผู้มีรายได้น้อย จะได้
 มีโอกาสสนุกสนานรื่นเริง เป็นการผ่อนคลายอารมณ์
 ศิลปะการแสดงต่าง ๆ อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรม
 เช่น ลิเก หมอลำ หนังตะลุง โนราห์ ดนตรี

ก็ยังคงดำรงอยู่ ภาพยนตร์ ก็ยังเป็นส่วนเชื่อมโยง
 ความเป็นไปของสังคมให้ต่อเนื่องกัน ด้านพาณิชย์-
 กรรมกรทำมาค้าขาย พ่อค้าแม่ค้าจะนำสินค้า
 มาค้าขาย ชาวบ้านจะได้เลือกซื้อสินค้าตามความ
 ต้องการ จะเกิดการหมุนเวียนแลกเปลี่ยนอย่างดี
 ยิ่งงานเทศกาลใหญ่ ๆ เช่น งานนมัสการองค์
 พระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม งานหลวงพ่อโสธร
 จังหวัดฉะเชิงเทรา งานหลวงพ่อพระพุทธชินราช
 จังหวัดพิษณุโลก ประชาชนจะได้รับประโยชน์
 เพิ่มขึ้น เป็นกฎธรรมดาของทุกสิ่งต้องมีทั้งดี
 หรือไม่ดี และก็ต้องเลือกส่วนที่มีดีมากกว่า
 ทางบริการสังคม วัดได้จัดกิจกรรมเชิงบริการ

ตั้งคมตลอดเวลา จนพูดกันว่า “มองเห็นวัดละก้อ
ไม่อดตาย” หรือ “อะไร ๆ ก็พึ่งวัด” ดังนี้

- วิทยาลัยเด็กเป็นลูกศิษย์วัด
- เป็นที่อยู่อาศัยของนักเรียนนักศึกษา
- เป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา
- เป็นสโมสรพบปะวิสาสะระหว่างชาวบ้าน
- เป็นคลังพัสดุภัณฑ์สำหรับชาวบ้านหยิบยืม
ใช้สอย
- เป็นแหล่งบริการยารักษาโรค
- เป็นที่ปรึกษาทั้งสุขและทุกข์
- เป็นตุลาการประนีประนอมข้อพิพาท
- เป็นที่พักของคนเดินทาง
- เป็นที่ประชุมของทางราชการ

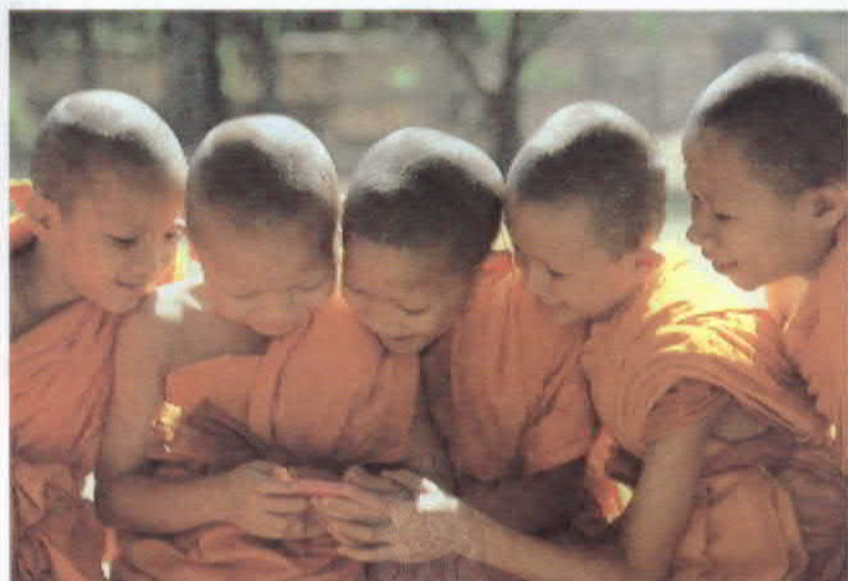

บทที่ ๖

วัดของเรา

วัด เป็นสถานที่อำนวยความสะดวกประโยชน์แก่ประสงค์ เรามีวัดตั้งอยู่ทั่วทุกตำบลทุกหมู่บ้าน วัดมีความสำคัญต่อชีวิตส่วนบุคคลตลอดถึงส่วนรวม คือ ประเทศชาติ เป็นสถาบันสำคัญสถาบันหนึ่งใน ๓ สถาบัน คือ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เราจึงรักวัด มีความรู้สึก ว่า วัดเป็นสมบัติของเรา ซึ่งก็เป็นความจริงเช่นนั้น เพราะวัดเป็นสมบัติของสงฆ์ คือ สมบัติของพระพุทธศาสนา อันเป็นสมบัติส่วนรวมของคนทุกคน เราจะไปแห่งไหนตำบลใด เราสามารถพึ่งวัดได้ตลอดเวลา เมื่อวัดเป็นสมบัติของเรา เราก็ต้องช่วยกันบำรุงรักษาวัด คือ บำรุงรักษาทั้งพระสงฆ์และศาสนสถาน ศาสนวัตถุ ตลอดทั้งศาสนธรรม

๖.๑ หน้าที่บ้านที่ควรปฏิบัติต่อพระสงฆ์

พระสงฆ์เป็นทิศเบื้องบนดังกล่าวมาแล้วในบทก่อน คฤหัสถ์
คือ ชาวบ้าน พึงบำรุงด้วยฐานะ ๕ ประการ

๑. ด้วยกายกรรมประกอบด้วยเมตตา คือ การแสดง
กิริยาอาการของกาย ด้วยความปรารถนาที่จะให้
พระสงฆ์เห็นแล้ว มีความสบายใจ เช่น การแสดง
ความเคารพด้วยการกราบไหว้ กิริยาท่าทางเวลานั่ง
ยืน เดิน นอน ที่มีต่อหน้าพระสงฆ์เรียบร้อย มิใช่
ท่าทางเหยียบย่ำดูหมิ่นดูแคลน เป็นต้น ตลอดทั้ง
การแต่งตัวให้เหมาะสม
๒. ด้วยวจีกรรมประกอบด้วยเมตตา คือ การพูดจากับ

พระสงฆ์ด้วยถ้อยคำที่ฟังแล้วมีความสบายใจ หรือ
พุดจาด้วยความเคารพอ่อนน้อม

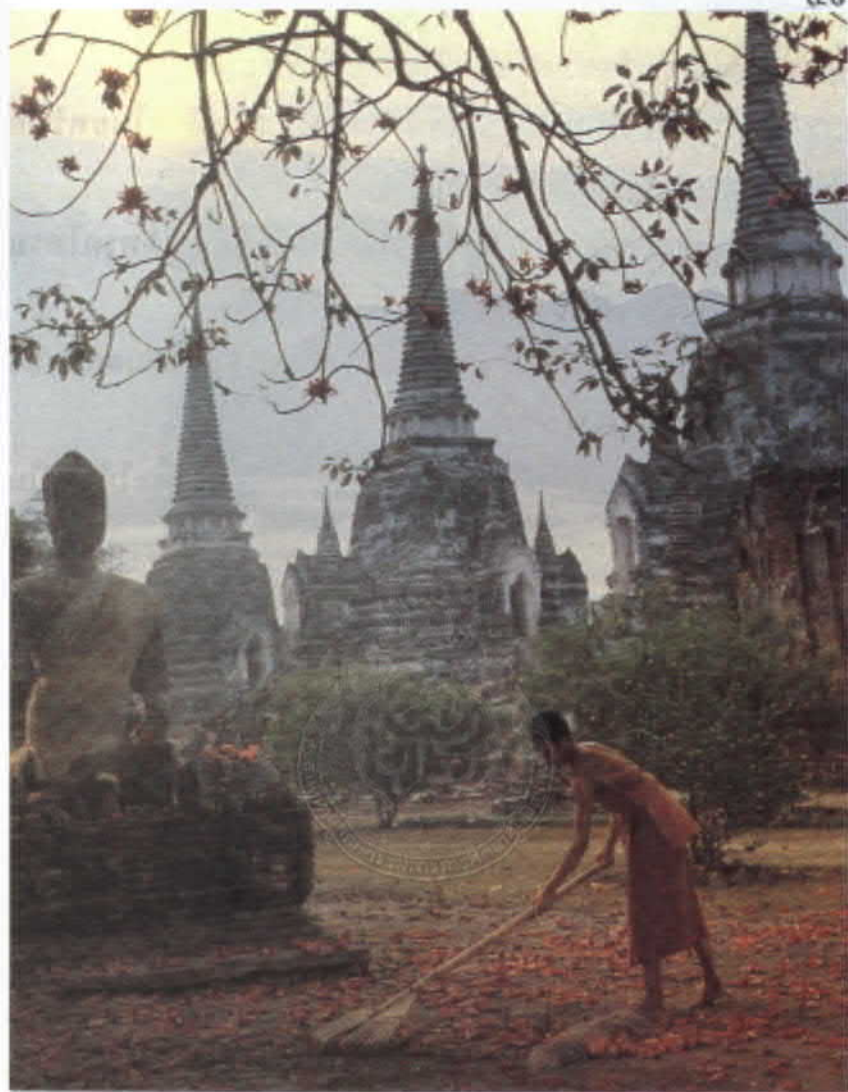
๓. ด้วยมโนกรรมประกอบด้วยเมตตา คือ คิดนึกถึง
พระสงฆ์ในส่วนดี มองเห็นความดี คิดปรารถนา
จะสงเคราะห์ท่านให้มีความสุข ไม่คิดเบียดเบียน
ให้เดือดร้อน

๔. ด้วยเต็มใจต้อนรับ คือ เมื่อพระสงฆ์ไปขอความ
ช่วยเหลือด้วยกำลังกาย กำลังสติปัญญา หรือกำลัง
ทรัพย์ หรือได้พบเห็นพระสงฆ์ ณ ที่ใดที่หนึ่ง ยินดี
สนทนาปราศรัย นิมนต์นั่งหรือยืนในที่สมควร
ไม่ปฏิเสธ แต่ก็ต้องระมัดระวังผู้ที่ปลอมเป็นพระสงฆ์
หรือพระสงฆ์ที่ประพฤติไม่สมควร เพราะจะเป็นการ
สนับสนุนผู้ที่ประพฤติไม่ดีไม่งาม

๕. ด้วยอามิสทาน คือ การบริจาคสิ่งของถวาย เช่น
อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค อันเป็น
สิ่งจำเป็นในการดำรงชีวิต

๖.๒ การบำรุงรักษาสถานสถาน

ศาสนสถาน คือ โบสถ์ วิหาร ศาลา กุฏิ หรือสิ่งอื่น ๆ
อันเป็นทรัพย์สินสมบัติของวัด ล้วนเป็นสิ่งของที่มีค่า ยิ่งเป็นวัดที่มี
ศิลปวัตถุ วัดที่บรรพบุรุษสร้างไว้เป็นมรดกของเรา ถ้าหากต้อง
ถูกทำลายเสียหายก็ยากที่จะหามาทดแทนได้ เราจะต้องช่วยกัน

บำรุงรักษา ดังนี้

อย่าทำลายทรัพย์สินสมบัติของวัด เช่น จีดเขียน
กำแพง ฝาผนัง ขว้างปา ซึ่งจะทำให้ทรัพย์สินนั้น
แตกทำลาย

ไม่ลักขโมยทรัพย์สินสมบัติของวัด
 ป้องกันมิให้ผู้อื่นทำลาย หรือลักขโมยทรัพย์สิน
 สมบัติของวัด
 ช่วยบูรณปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุที่ชำรุดทรุดโทรม
 ให้มั่นคงแข็งแรง
 ช่วยกันรักษาความสะอาดศาสนสถานตลอดทั้ง
 บริเวณวัด
 ปลูกต้นไม้ และบำรุงรักษาต้นไม้ เพื่อให้วัดเป็น
 สถานที่ร่มรื่น สวยงาม

๖.๓ การบำรุงรักษาวัดด้วยการประพฤติปฏิบัติ

เรามีวัดเป็นศูนย์กลางสังคม ก็เพื่อประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับ
 สังคม คือ อาศัยคำสั่งสอนที่เรียกว่า ศาสนา เป็นเครื่องขัดเกลา
 กิเลส ฝึกหัดอบรมกายวาจาให้เป็นผู้มีระเบียบ อบรมใจให้สูงด้วย
 คุณธรรม เพื่อประกาศความดีงามของวัด ควรประพฤติปฏิบัติ
 ต่อวัด ดังนี้

แสดงความเคารพต่อปูชนียวัตถุ เช่น พระพุทธรูป
 ปูชนียบุคคล คือ พระสงฆ์ และผู้เจริญด้วยอาวุโส
 ตลอดทั้งการเข้าไปในโบสถ์ วิหาร ศาลา ด้วย
 การแต่งกายสุภาพ ไม่กล่าววาจาหยาบคาย
 สำรวมกิริยามารยาท
 ประพฤติตนอยู่ในขอบเขตศีลธรรมอันดีงาม

เช่น ไม่ดื่มสุรา ไม่เล่นการพนัน ฆ่าสัตว์เบียด-
เบียนสัตว์

ไม่ก่อการวิวาทต่อกันและกัน

แสดงความคิดเห็นในทางสร้างสรรค์ สร้าง
สามัคคีธรรมต่อกันและกัน

รู้จักให้อภัยต่อกัน

หมั่นเข้าวัด รักษาศีล ฟังเทศน์ สวดมนต์ไหว้พระ

ในวันพระ หรือวันสำคัญของพระพุทธศาสนา

การบำรุงรักษาวัดเชื่อว่าเป็นการบูชาพระคุณของพระ-
รัตนตรัย คือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ วัดเป็นของเรา เราต้อง
รักวัด ต้องทะนุบำรุงวัด เพื่อความมั่นคงถาวรของพระพุทธศาสนา
อันเป็นศาสนาประจำชาติไทย

วัดจะดี มีหลักฐาน เพราะบ้านช่วย
บ้านจะสวย เพราะมีวัด ดัดนิสัย
บ้านกับวัด ผลัดกันช่วย ยิ่งอวยชัย
ถ้ำซัดกัน ก็บรรลีย์ ทั้งสองทาง

(พระธรรมโกศลนเรศ ทองสุข สุทสุโส วัดชนะสงคราม)

บรรณานุกรม

การศาสนา, กรม. กองพุทธศาสนสถาน. ฝ่ายพุทธศาสนสถาน.

ประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร เล่ม ๑. กรุงเทพฯ : ๒๕๒๕.

_____. ประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร. กรุงเทพฯ : ๒๕๒๕.

_____. ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ : ๒๕๒๗.

_____. กองศาสนศึกษา. ฝ่ายปรัยัติปกครอง. พุทธกิจ ๔๕

พรรษา ตอน ๑. กรุงเทพฯ : ๒๕๒๗.

คณะกรรมการจัดแปลพระไตรปิฎก. พระไตรปิฎกภาษาไทย

เล่ม ๖ พระวินัยปิฎก เล่ม ๖ มหาวรรค ภาค ๑. อนุสรณ์

งานฉลอง ๒๕ พุทธศตวรรษ พุทธศักราช ๒๕๐๐.

พระนคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๐๐.

คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, สำนักงาน. ทรรศนะเกี่ยวกับ

สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์โดยสังเขป. กรุงเทพฯ :

๒๕๑๖.

ฉลองวันพระบรมราชสมภพครบ ๘ รอบ และ ๑๐๐ ปี, คณะ-

กรรมการ. สารานุกรมพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า-

เจ้าอยู่หัว เล่ม ๑.

ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. ตำนาน

พุทธเจดีย์. พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ

พระเทพคุณาธาร (ผล ชินปุตฺโต) กรุงเทพฯ : ๒๕๑๔.

_____. ตำนานพระพุทธรเจดีย์. พระนคร : คลังวิทยา, ม.ป.ป.

ธีรญาณมุนี, สมเด็จพระ. คุณวัด. พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงาน
พระราชทานเพลิงศพสมเด็จพระธีรญาณมุนี. กรุงเทพฯ :
๒๕๒๖.

_____. ประวัติพระพุทธศาสนาแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี
ภาค ๑. กรุงเทพฯ : ๒๕๒๕.

_____. ประวัติพระพุทธศาสนาแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี
ภาค ๒. กรุงเทพฯ : ๒๕๒๖.

ปลื้ม โชติขจร. คำบรรยายกฎหมายคณะสงฆ์. กรุงเทพฯ :
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๔.

พระธรรมวโรดม. วัด. กรุงเทพฯ : สภาพระธรรมกถึกและ
สถานีวิทย จ.ส., ๒๕๒๔.

พระราชโมลี (กมล โกวิท) ย่อประวัติวัดพระเชตุพน. กรุงเทพฯ.
พระราชวรมนี (ประยุทธ์ ปยุตโต) ความรู้เรื่องวัด. หนังสือ
อนุสรณ์วัดธัมมมาราม ชิกาโก สหรัฐอเมริกา, ๒๕๒๗.

_____. สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย. กรุงเทพฯ : มูลนิธิ
โกมลคีมทอง, ๒๕๒๗.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๑.

ราชบัณฑิตยสถาน. สารานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน.
กรุงเทพฯ.

ศิลปากร, กรม. กองหอสมุดแห่งชาติ. ศิลปจารึกสุโขทัย หลักที่ ๒
(จารึกวัดศรีชุม) พิมพ์เนื่องในโอกาสฉลอง ๗๐๐ ปี
ลายสือไทย. กรุงเทพฯ : ๒๕๒๗.

คณะกรรมการจัดทำหนังสือส่งเสริมการอ่าน หนังสืออ่านเพิ่มเติม
และหนังสืออ้างอิง ชุดพระพุทธศาสนาและจริยธรรม
ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

นายกมล สดประเสริฐ	ประธานกรรมการ
พระเทพโสภณ (กมล โกวิท)	กรรมการที่ปรึกษา
พระโสภณคณาภรณ์ (ระแบบ จิตตภาโณ)	กรรมการที่ปรึกษา
นางแม่นมาศ ขวลิต	กรรมการที่ปรึกษา
นายสุชีพ ปุญญานุภาพ	กรรมการ
นายจำรัส ดวงธิดา	กรรมการ
นางสุนน อมรวิวัฒน์	กรรมการ
นายเย็นใจ เลหาวิช	กรรมการ
นายสมพร เทพสิทธิ์	กรรมการ
นางมาลินี ผลไธประกอบการ	กรรมการ
นายพินิจ สุขะสันต์	กรรมการ
นางสาวยุพิน ธาชาศรี	กรรมการและเลขานุการ
นางสาวพรรณงาม เข้มบุญเรือง	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
นายประเสริฐ รุ่งแสง	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

ผู้เขียน

พระเทพโสภณ (กมล โกวิท)
(ปัจจุบัน พระธรรมราชาวัตร วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม)

ผู้ตรวจ

พระธรรมปิฎก (นิยม จาณิสโร)
(ปัจจุบัน สมเด็จพระมหาธีรราชวรย์ วัดชนะสงคราม)

ภาพประกอบ

บางภาพนำมาจากภาพที่มีจำหน่ายในท้องตลาด เพื่อ
ประโยชน์ทางการศึกษา จึงขออนุญาตผู้ทรงลิขสิทธิ์ไว้ ณ ที่นี้

คณะกรรมการและจัดทำรูปเล่ม

นางสาวยุพิน รัชาศรี

นางสาวพรรณงาม เข้มบุญเรือง

นายพินิจ สุขะสันต์

นางเรียมพร อธิปอนันต์

ISBN 974-01-1674-4 ***

9 789740 116745

ศึกษาบัณฑิตมหาบัณฑิต
พิมพ์ที่โรงพิมพ์สุวิภาดาตพวัก
ขอไว้ลิขสิทธิ์ให้ ผู้พิมพ์และผู้โฆษณา
๒๕๓๐-๐๖-๒๕

